

Jodin de vrijheid gegeven

Deel 74 uit de serie 'De onbekende helden van 1940-1945'

Door: Henk G. Westland, luitenant-kolonel b.d.

Opperwachtmeester Elsinga heeft opdracht twee door de Duitse politie opgepakte jodinnen over te brengen naar 's-Gravenhage. Een van de twee grijpt de haar geboden kans en weet te ontkomen.

In Europa dreigt oorlog en Nederland kondigt op 28 augustus 1939 de algemene mobilisatie af. De Utrechtse Heuvelrug wordt overspoeld door militairen die worden ingekwartierd bij burgers en boeren, in schuren en scholen. In de gemeente Maarn waar **Roelof Elsinga** (38) rijksveldwachter is, wordt onder andere het Raadhuis gevorderd. Op 10 mei 1940, de dag van de Duitse inval, vertrekken de militairen naar hun posten in de Grebbelinie. Van de oorlogshandelingen in die dagen heeft Maarn niet veel te lijden gehad.

De bezetter heft per 1 maart 1941 de Rijkswacht op en het personeel gaat over naar de Marechaussee. Rijksveldwachter Elsinga wordt ingedeeld in de rang van wachtmeester titulair te voet bij de Brigade Doorn, post Maarn te Maarsbergen. Voor het volgen van een wachtmeesterkursus gaat hij eind april dertien weken naar het 3e Eskadron Depot te Wilp – gelegd in Huize De Lathmer – en wordt daarna per 1 september bevorderd tot wachtmeester te voet.

Per 1 maart 1943 volgt weer een reorganisatie van de politiemacht. Elsinga wordt ontslagen bij de Marechaussee en aangesteld als opperwachtmeester

der Staatspolitie, ingedeeld bij de 'Marechaussee (Gendarmerie)' bij de groep Doorn als commandant post Maarsbergen.

Jodin laten ontsnappen

In Maarsbergen worden op 5 oktober 1943 enkele joden door de *Ordnungspolizei* opgepakt. Dezelfde dag krijgt postcommandant Elsinga van deze Duitse politie opdracht om twee jodinnen naar 's-Gravenhage over te brengen. De plichtsgetrouwe Elsinga heeft het er moeilijk mee: op het spoorwegstation van Utrecht geeft hij de vrouwen de gelegenheid te vluchten, waarvan één dit ook daadwerkelijk doet. In 's-Gravenhage aangekomen wordt hij gearresteerd en ingesloten in de *Deutsches Polizeigefängnis Scheveningen* – beter bekend als het Oranjehotel – in afwachting van zijn berechting. Een genadeverzoek van de familie blijkt tevergeefs ondanks het beroep op de Duitse afkomst van de echtgenote. Gelet op de ontslagdatum bij de Staatspolitie zal de strafoplegging op 23 maart 1944 zijn geweest.

Op 1 april wordt hij overgebracht naar Kamp Amersfoort en zes dagen later naar het *schutzhaftlager* van Kamp

Roelof Elsinga wordt op 18 maart 1902 geboren in het dorp Irnsum, behorend tot de Friese gemeente Rauwerderhem. Vader werkt als houtbewerker en later als rijtuigverhuurder. Twee jaar later wordt een zusje geboren. Na de lagere school volgt hij drie jaar de Ambachtschool.

Voor zijn dienstplicht van vijf en een halve maand meldt Roelof zich in november 1923 bij het 9e Regiment Infanterie te Assen. Na een tweejarige cursus bij de Nederlandsche Heide-maatschappij krijgt hij een betrekking als boswachter/jachtopziener in Naarden. Daar trouwt hij op 22 mei 1929 met de van Duitse afkomst zijnde Johanna Kurz en in de daaropvolgende jaren worden een dochter en zoon geboren.

Roelof behaalt in eigen tijd het politiediploma en solliciteert bij de Rijkswacht. Op 30 juni 1931 wordt hij aangenomen als tijdelijk rijksveldwachter en volgt een opleiding van zes maanden bij de 'Opleidingsschool' van de Rijkswacht in Amsterdam. In de rang van rijksveldwachter wordt hij geplaatst in Bunschoten en in maart 1935 in de gemeente Maarn.

Vught (*häftlingsnummer* 9656), waar hij moet werken in het *arbeitskommando Gärtneri*.

Omdat de geallieerden vanuit het zuiden oprukken, wordt Kamp Vught op 5 en 6 september 1944 in grote haast ontruimd. Roelof wordt met vele anderen op 5 september 's avonds naar de trein gevoerd en na drie dagen in een goederenwagon met te weinig eten en drinken, komt het transport aan in concentratiekamp Sachsenhausen bij Oranienburg. Na de registratiehandelingen aldaar lopen de mannen de volgende dag in colonne naar het *Heinkelager* in Germendorf, acht

3e Eskadron Depot, wachtmeesterkursus 21 april t/m 19 juli 1941
1erij, 2e van rechts: wmr Elsinga, nog in uniform van Rijkswacht

foto: United States Holocaust Memorial Museum,
courtesy of Wayne Larabee

kilometer verderop. Hier worden ze in een grote vliegtuighal in quarantaine gehouden en doen niets behalve dan eindeloos op appel staan. Vanuit dit kamp vertrekt op 13 oktober een transport van 500 man per trein naar *arbeitslager* Langenstein-Zwieberge, dat de volgende dag op het station van Langenstein aankomt. Na nog vijf kilometer lopen, wordt Roelof gehuisvest in *block 10* en geregistreerd onder *häftlingsnummer* 93290.

Dwargarbeid in de tunnels

Dit *aussenkommando* van concentratiekamp Buchenwald is pas enkele maanden oud en is nog niet afgebouwd. Het is berekend op 2000 gevangenen, maar er zijn er wel 5000 onder erbarmelijke omstandigheden aanwezig. Ze moeten in de buurt van Halberstadt werken in de Thekenberg: boren en uithakken van tunnels voor de daarin te vestigen Junkers vliegtuigfabrieken. Ziekte, honger en het zware werk teisterden de mannen. Roelof is al vier keer opgenomen geweest in het (*kranken*)revier,

maar herstelt iedere keer weer een beetje. Op 9 april 1945 wordt het kamp door de SS ontruimd. De mannen die nog kunnen lopen, gaan in groepen van 500 te voet op weg; elke uitvaller wordt doodgeschoten. De Amerikanen bevrijden het kamp op 11 april, maar drie dagen later wordt Roelof weer opgenomen in het *revier* en overlijdt diezelfde dag. Kampoverlevende Boon, verpleger van beroep en werkzaam geweest in het *revier*, schrijft aan het Rode Kruis op zijn lijst van overleden Nederlanders: "Boven- genoemde personen zijn overleden aan uitputting, algehele zwakte, buikloop en zware mishandeling, daarbij nog gebrek aan medikamenten en verbandmateriaal." In Langenstein-Zwieberge zijn ongeveer 2000 gevangenen omgekomen. Roelof Elsinga is naamloos in een van

de vier verzamelgraven bij het kamp begraven. Deze graven maken nu deel uit van de Gedenkstätte Langenstein-Zwieberge te Zwieberge. Zijn naam staat vermeld op het oorlogsmonument aan het Raadhuisplein in Maarn.

De auteur verricht historisch onderzoek naar de gevallen die in de oorlog 1940-1945 behoorden tot de (Koninklijke) Marechaussee. Wilt u reageren? Uw reactie is welkom op marchaussee4045@gmail.com.

Marechaussee Contact
27e jaargang
2026 | 1 | februari

Marechaussee Contact is een uitgave van Stichting Marechaussee Contact en verschijnt tweemaandelijks.

Aan de inhoud wordt veel zorg besteed, echter noch de stichting noch de redactie aanvaardt enige aansprakelijkheid voor eventuele fouten en/of onvolkomenheden. Door derden aangeleverde inhoud geeft niet noodzakelijk de mening van de stichting of de redactie weer. De redactie behoudt zich het recht voor door derden ingezonden kopij aan te passen, in te korten, of niet te plaatsen.

Voor het overnemen van artikelen, gedeelten daarvan en/of foto's is toestemming van de redactie vereist. Na verkregen toestemming dienen de bron, de artikelkop en de naam van de auteur te worden vermeld.

Redactie

Willem Geense
 Gert Janssen
 Evert Jan Kasteel (tekstredactie)
 Eric Koopman
 Cees Lindenberg
 Kees Poelma
 Henk Rijke (voorzitter)
 Henk Westland (eindredactie)

Aan dit nummer werkten mee

Eric Bervoets
 Jos Breukers
 Hans Hovens
 Joop Rump

Contact met de redactie

Postbus 125, 7590 AC Denekamp
 t.a.v. Redactie Marechaussee Contact
 redactie@marechausseecontact.nl

Wijzigen van adresgegevens / opzeggen

begunstigersadministratie@
 marechausseecontact.nl
 (zie verder pagina SMC-informatie
 bij administratie)

Vormgeving

Pleun van der Linde,
 Persmanager, Alphen aan den Rijn

Druk

Wilco BV, Amersfoort

Aanleveren kopij voor een volgende uitgave

Voor het aanleveren van kopij graag eerst contact opnemen met de redactie.

3	Observaties
4	Agenda Activiteiten voor en door (oud-)marechaussees
5	Nestelpennen Speurhonden en geleiders op scherp tijdens nieuwe oefening
6	KMar future proof Een uitdagende organisatie - de KMar anno nu
10	Huis vol foto's Mannenkoor KMar - Tijd voor een bekentenis
12	Uitgelicht Hoeder van politie- en marechaussee-erfgoed
14	Op missie 'Showing the flag' in Namibië
17	Veteranen Wie de herinnering bewaart, houdt de persoon levend
18	Dienstplichtigen "Spijt dat ik geen beroeps ben geworden"
21	Anekdote Wel en wee op de luchthaven
22	1940-1945 Jodin de vrijheid gegeven
24	Vrienden van het museum Bijeenkomst met een zwart randje
26	Personalia
27	SMC-informatie

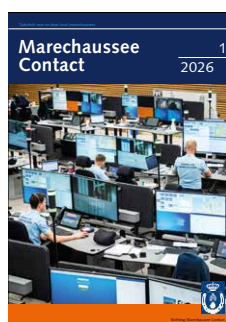

Foto omslag:

2022, Operatiecentrum (OPSCENT)
 van het Landelijk Tactisch Commando (LTC)

Foto: Mediacentrum Defensie | Louis Meulstee